

การเสริมสร้างความเข้มแข็งพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย

The Strengthening Buddhism in the Contemporary Society

Received : October 28, 2018

Revised : November 26, 2018

Accepted : December 30, 2018

สุวิญ รักสัตย์
Suwitch Raksat

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเริ่มประดิษฐ์นานมั่นคงนับแต่ที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแพร่ต่อลอต 45 พระชาพุทธบริษัทมีการศึกษา ปฏิบัติ เผยแพร่ และปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาอย่างเต็มกำลังความสามารถ หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่กับเหตุการณ์ที่มีทั้งเป็นความเสียงต่อความมั่นคงและมีความเจริญรุ่งเรืองโดยกระจายไปสู่สี่ดินแดนอันนอกเหนือจากประเทศอินเดีย จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ 18 พระพุทธศาสนาเสื่อมสูญไปจากอินเดีย แต่ด้วยวิสัยทัศน์และความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า พระเจ้าอโศกมหาราชจึงได้ส่งสมณทูตไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา 9 สายในราวดันพุทธศตวรรษที่ 3 ในสายที่แ配ดได้เข้ามาสู่สี่ดินแดนสุวรรณภูมิ พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแตนบันนี้ตั้งแต่ยุคทราดีจนมาถึงยุคสมัยสุโขทัย พระพุทธศาสนาแบบถรรวาทตามแนวศรีลังกาได้รับการยอมรับและเผยแพร่จนมาถึงปัจจุบัน อาศัยพุทธบริษัททั้ง 4 ทำงานประสานสัมพันธ์กันโดยมีพระสงฆ์และกษัตริย์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความมั่นคง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและสถานการณ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 ด้านพบว่า ด้านศาสนาบุคคลยังขาดกระบวนการพัฒนาและการคัดกรองเข้าสู่สังคมและทำแท่น ด้านศาสนาวัตถุ ตกลอยู่ภายใต้อำนาจทุนนิยม บริโภคนิยม และพัฒนาผิดทางด้านศาสนาพิธี ขาดการนำไปสู่การพัฒนาครรัทธารสู่ปัญญา ด้านศาสนาธรรม เกิดความเชื่อต่อผู้สอนมากกว่าหลักธรรมที่แท้จริงตามพระไตรปิฎก เพราะไม่เรียนรู้ด้วยตนเองน้อย เกิดการอธิบายหลักธรรมสำคัญแตกต่างกัน ซึ่งเป็นภัยภัยใน ที่ชาวพุทธหากร่วมมือกันแก้ไขปัญหานี้จะทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงได้ และภัยจากลัทธิและศาสนาอื่นซึ่งเป็นภัยภัยนอกที่แทรกซึมเข้ามายอย่างหนักในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา รุกเข้ามาทั้งในด้านเศรษฐกิจการเมือง การศึกษา ภัยนี้หากษาพุทธไม่รู้เท่าทันและไม่ร่วมกันแก้ไขปัญหาไว้แต่เนื่น ๆ ย่อมเสียงต่อการสูญสิ้นพระพุทธศาสนาอย่างฉับพลัน เพียงแค่ช่วงอายุคนอย่างเช่นกรณีประเทศไทยในอดีต

คำสำคัญ : ความเข้มแข็งพระพุทธศาสนา, สังคมร่วมสมัย

Abstract

The results were found that Buddhism was steadily established since the Buddha propagated for forty-five years. The Buddhists obviously contained in Buddhist education, practice, dissimilation and protection effectively. After the Buddha passed away (nirvana), the Buddhism faced with several situations both a risk of stability and a factor of flourishing. Moreover, the Buddhism sprung throughout an early Indian country and far abroad. Since the 18th Buddhist century, the Buddhism tremendously declined from the Buddha's land. Fortunately, King Asoka the great with his vision and true faith in Buddhism sent nine groups of Buddhist missionaries to nine routes in the beginning of the 2nd Buddhist century. Among them, the 8th route of a group of Buddhist missionary had been sent to the *Suvannabhumi* peninsula. It has been flourished in this area as the Southern East Asia region now a day. It also was established in the Thai kingdom since the Dravadi, Sukhothai, Ayudhaya, Thonburi and Ratnakosintra period respectively. The Theravada Buddhism as was called Ceylon tradition, it has been accepted and propagated till now. All 4 Buddhist companies, Monk, Meachee, Lay men and Lay women have been working together. Owing to Monks and royal Dynasties as an important factor, they spent full effort to set the Buddhism stably in Thailand.

It was found that factors affecting to both stability and situation of Buddhism in modern Thai society could be divided into four aspects as follows, in the Buddhist aspect, Buddhists have been lacking the process of development and screening people into Sangha and position. In the monastic aspect, monasteries and buildings have been building under the capitalism and consumerism and misdirection of development. In the ceremony aspect, it has been performing with faith without wisdom. In the doctrinal aspect, it has been believing master more than the fact depicted in the Tipitaka due to lack of endeavoring study by Buddhist themselves, then mislead to understand Dhamma among the Buddhists. All these problems are internal threats which are not too hard to solve if the Thai Buddhists cooperate to solve. And the dangers of the other cult and religion, which is the external threat that has heavily infiltrated Thai society in the past ten years with the help of economic, politic and educational tools. If the Thai Buddhists do not know and not solve the problem early. There is a risk of losing Buddhism to a sudden death, such as in India, Indonesia, Afghanistan, etc. in the past.

Keyword: The Strengthening Buddhism, Contemporary Society

บทนำ

ในสังคมไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน พระพุทธศาสนาภัยรัฐมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยทั้งสองสถาบันได้ส่งเสริมความมั่นคงให้แก่กันและกันและนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ ดังนั้น พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญและได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงในสังคมไทยตลอดมา ดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ว่า "...และฝ่ายพุทธจักรนั้น การปกครองสังฆมณฑล ย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระพุทธศาสนาและในประโยชน์ความเจริญของพระราชนາจักรด้วย..." และฝ่ายอานาจารก์ได้อาศัยพระพุทธศาสนาเพื่อค้ำจุนความมั่นคงของรัฐ (พระบรมราชโองการในการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121, 2550 : 39) ตลอดจนความสำคัญต่อการเมืองเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจของคนไทยเป็นอย่างมาก ดังที่มีผู้ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “การที่ได้เห็นวัดกับพระเจดีย์ตามรายการทางโดยไม่มีที่สิ้นสุด แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของประชาชน” (ฟรังซ์ ยูตราห์ (บัณฑร อ่อนคำ และเสรี พงศ์พิศ, ผู้แปล), 2508 : 18 – 19) การมีอิทธิพลเหนือความนิยมคิดเช่นนี้ ย่อมส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ ดังนั้น ในระบบการปกครองทางฝ่ายอานาจารจึงได้มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รับรองฐานะของวัดซึ่งเป็นสถาบันของพระพุทธศาสนาให้เป็นนิติบุคคลขึ้น โดยรัฐมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของวัด และพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ ซึ่งเปรียบเทียบได้กับการที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายเพื่อยกฐานะของ “ทบวงการเมือง” ขึ้นเป็นสถาบันของชาติให้เป็นนิติบุคคล เพียงด้วยมุ่งหมาย เพื่อคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทยต่างกัน นอกจากนี้การที่รัฐบัญญัติกฎหมายดังกล่าว ก็เพื่อให้ความอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ไทย และยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาให้มีฐานะคู่คี่ยังกับชาติไทยตามนโยบายของรัฐบาล (โฉติ ทองประยูร, 2505 : 35)

ความสำคัญของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีต่อรัฐและชาติไทยนั้นมีอย่างยาวนาน โดยประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ยุคสมัยโบราณคืออาณาจักรสุวรรณภูมิ กล่าวคือ หลังพุทธปรินิพพันได้สองร้อยกว่าปี เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช องค์เอกอัครพุทธมหากษัตริย์ และองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรงวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาที่ขยายขอบเขตออกจากดินแดนพุทธภูมิ หลังได้ทรงปฏิรูปการพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์สอดคล้องหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์แล้ว ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้นทั้งในประเทศไทยอันเดียวและได้ทรงเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระซึ่งเป็นประธานในการสังคายนาครั้งที่ 3 ได้ส่งพระสมณทูต 9 สาย ไปยังดินแดนต่าง ๆ 1 ใน 9 สายนั้น คือ สายที่ 9 นำโดยพระโสณเถระ และพระอุตตราระ ได้นำพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาเผยแพร่ ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ (ช่วงประมาณ พ.ศ. 235) (พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555 : 38) จากนั้นพระพุทธศาสนาได้ค่อยๆ เจริญรุ่งเรืองขึ้น ณ ดินแดนแห่งนี้ ดังปรากฏหลักฐานทางศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ องค์พระปฐมเจดีย์ ที่มีพัฒนาการเรื่อยมาจนปراภูมิให้เห็นในปัจจุบัน และมีหลักฐานทางศาสนาวัตถุเป็นเครื่องยืนยัน เช่น เสมารมจกรทำด้วยศิลา แผ่นศิลาจารึก ศาสนาธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ภาษาที่ใช้เจารึกพระธรรมเป็นภาษาบ้านคร พบรการสลักแห่นพุทธศาสนาและพบรการแกะสลักรอยพระพุทธบาท

คณะสังฆ์เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย ประมาณ พ.ศ. 1800 เป็นต้นมา ล้วนแต่ได้ประพฤติตั้งมั่นอยู่ ในหลักที่สำคัญที่สุดทั้งของฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร 3 ประการ คือ 1) พยายามประพฤติปฏิบัติตน ให้เคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้ 2) พยายามประพฤติปฏิบัติตน ตามกรอบจาริตระบบที่ได้ตั้งไว้ 3) พยายามประพฤติตนให้อยู่ในกรอบแห่งกฎหมาย ของบ้านเมือง

จากการศึกษาพัฒนาการการปกครองคณะสังฆ์ไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัชกาลที่ 5 เรา จะพบว่าการปกครองคณะสังฆ์แต่ละสมัยคล้ายตามแบบอย่างการปกครองบ้านเมืองในสมัยนั้น ๆ แม้ บางยุคบางสมัยจะมีการแบ่งแยกคณะสังฆ์ออกเป็นคณะความวাসีและคณะอรัญญาวัศี หรือคณะความวাসี ฝ่ายซ้าย คณะอรัญญาวัศีและคณะความวা�สีฝ่ายขวา หรือแยกเป็นคณะกลาง คณะใต้และ คณะอรัญญาวัศี เป็นต้น แต่ก็เป็นเพียงการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่กันรับผิดชอบในการปกครอง ซึ่งจะ ทำให้เกิดความคล่องตัวและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปกครองคณะสังฆ์มากขึ้นเท่านั้น มิใช่เป็นการ แบ่งแยกกันออกเป็นนิเกียจเป็นนาาสังวาส ไม่สามารถทำ สังฆกรรม เช่น อุโบสถกรรม อุปสมบท กรรม เป็นต้น ร่วมกันได้ คณะสังฆ์ทุกคณะยังคงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความเป็นอยู่เสมอ เหมือนกัน (สมานสังวาส) พร้อมทั้งขึ้นตรงต่อสมเด็จพระสังฆราชที่ทรงเป็นประมุขสูงสุดของฝ่ายศาสนา จักรในแต่ละยุคและสมัยมาโดยลำดับ

การคณะสังฆ์เริ่มปรากฏอย่างร้อยการแบ่งนิกายขึ้น เมื่อมีพระสังฆ์จำนวนหนึ่งเรียกชื่อคณะ ของตนเอกว่า ธรรมยุติกนิกาย ได้เริ่มประการศพรหมจารย์และให้การบรรพชาอุปสมบทตามรูปแบบที่ กำหนดขึ้นใหม่ด้วยมีความเห็นว่า ถูกต้องที่สุดตามหลักของพระวินัยที่ได้ศึกษาและสอบสวนมาเป็นอย่าง ดี ในขณะเดียวกัน คณะสังฆ์ดังเดิมซึ่งเป็นพระสังฆ์ส่วนใหญ่ของประเทศไทยในขณะนั้น ที่พากันประพฤติ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัดสืบ ฯ กันมา จน ก่อให้เกิดคุณปการมากมายแก่ประเทศชาติและพระศาสนามาเป็นเวลาอันยาวนานถึง 572 ปีเศษ ได้ถูก ตั้งชื่อให้ใหม่ว่า มหานิกาย พร้อมกันนี้ถูกตั้งข้อสังเกตว่า น่าจะมีรากเหง้าคีมูลแห่งการสืบสานวงศ์ อันเน่า舊เสื่อมสูญไปเสียแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้คณะสังฆ์ในประเทศไทยจึงต้องแบ่งแยกออกเป็น 2 นิกาย จนถึงขนาดจะทำสังฆกรรม เช่น อุโบสถกรรมและอุปสมบทกรรม เป็นต้น ร่วมกันไม่ได้ หรือหากมีเหตุ จำเป็นจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ที่จะทำให้พระสังฆ์ทั้ง 2 นิกายนี้ต้องเข้าร่วมประชุมทำสังฆกรรม ร่วมกัน เช่น อุปสมบทกรรม เป็นต้น คณะสังฆ์อีกนิกายหนึ่งก็จะต้องทำสังฆกรรมนั้นซ้ำใหม่อีกรังหนึ่ง เรียกตามภาษาของพระวินัยว่า ทัพทีกรรม

แต่อาย่างไรก็ตาม การที่คณะสังฆ์ต้องแบ่งแยกกันออกเป็น 2 ฝ่าย หรือ 2 นิกายนี้ อาจเกิดมา จากการประพฤติปฏิบัติตนอย่างอ่อนโยนจากพระธรรมวินัยของพระสังฆ์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จนไม่สามารถจะ ประพฤติธรรมจารย์อยู่ร่วมกันต่อไปอีกได้ หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีเป้าหมาย บางประการอยู่เบื้องหลัง ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าคิดได้ จะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย จะ ไม่มีการทำสังคายนาเพื่อชำระล้างอธิการที่เกิดขึ้นเหมือนอย่างในอดีตที่ผ่านมา เมื่อมีปัญหาด้าน ความประพฤติอย่างอ่อนของพระสังฆ์ ก็เป็นเหตุที่ให้คณะสังฆ์ แบ่งแยกออกเป็นคณะ เป็นนิกายขึ้น หรือปรับปรุงคณะของตนให้ดีกว่าอีกคณะหนึ่ง เพื่อจะให้ประชาชนเลือมใส ดังจะเห็นได้จากพระสังฆ์ อยุธยาฝ่ายความวัศี เมื่อประชาชนเลือมใสเน้นอย่างก็ไปบวชแปลงที่ลังกา แล้วกลับตั้งเป็นคณะป่าแก้วขึ้น

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์คือ เรื่องสมณศักดิ์ ระบบสมณศักดิ์มีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทั้งนี้ เพราะพระสงฆ์มีสมณศักดิ์สูงมักดำรงตำแหน่งปกครองระดับสูงในองค์กรปกครองคณะสงฆ์ เช่นในสมัยอยุธยาพุทธเจ้า เป็นเจ้าคณะอรัญญาสีพระวันรัต เป็นเจ้าคณะมหาวاسีฝ่ายขวา คำว่า “พระพุทธเจ้า” และ “พระวันรัต” เป็นสมณศักดิ์สมณศักดิ์ในประเทศไทย มีปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในสมัยพระมหาธรรมราชาลีไทย โปรดให้มินต์พระมหาสามีสังฆราชมาประกาศพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ ในสุโขทัย พระมหาสามีสังฆราชจะได้ถวายพระพรให้พระมหาธรรมราชาลีไทยทรงตั้งสมณศักดิ์ถวายแด่พระสงฆ์ตามราชประเพณีที่ถือปฏิบัติในประเทศไทย ระบบสมณศักดิ์ในสมัยสุโขทัย มี 2 ระดับคือ สังฆราช และพระครู (ปู่ครู) (พระเมธีธรรมราณ์ ประยูร รุ่มมจิตโต, 2539 : 17) สมัยอยุธยาเพิ่มเป็น 3 ตำแหน่ง คือ สมเด็จพระสังฆราช พระสังฆราชคณะหรือพระราชาคณะ และ พระครู และในสมัยรัตนโกสินทร์ ระบบสมณศักดิ์มีความสับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แบ่งเป็นชั้นต่าง ๆ มากมาย การดำรงอยู่ของระบบสมณศักดิ์มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ

1) เพื่อเป็นการยกย่องและสนับสนุนพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบให้ดำรงมั่นอยู่ในสมณเพศ เพื่อเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

2) เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้เพื่อการที่พระมหากษัตริย์ พระราชาท่านสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์รูปใด นั่นหมายความว่า พระสงฆ์รูปนั้นได้รับมอบหมายภาระหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะไปพร้อมกัน ดังเห็นได้จากพระบรมราชโองการ สถาปนาพระราชาคณะผู้ใหญ่จะมีพระราชกรและต้อนท้ายว่า “ขอาราธนาพระคุณผู้ได้รับพระราชาท่านเลื่อนสมณศักดิ์ฐานันดรเพิ่มอิสริยยศในครั้งนี้จงรับธุระพระพุทธศาสนาเป็นภาระ สั่งสอน ช่วยระงับอิกริณและอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรในคณะและในพระอารามหลวงตามสมควรแก่กำลังและอิสริยยศซึ่งพระราชาท่านนี้” (พระเมธีธรรมราณ์ ประยูร รุ่มมจิตโต, 2539 :16)

จากการศึกษาพัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย ประเด็นสำคัญในการทำให้คณะสงฆ์แยกเป็นคณะต่าง ๆ มาจากการขาดสีลสารมัญญาติ คือความรังเกียจว่า พระสงฆ์คณะอื่นไม่ได้รักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอ กับพระสงฆ์คณะของตน จึงเป็นปัญหาทางวินัยซึ่งไม่ใช่เรื่องสำคัญมากถึงขนาดตีความ พระธรรมวินัยต่างกันหรือถือคัมภีร์พระไตรปิฎกคละฉบับ ความแตกแยกในเรื่องสำคัญอีกประการคือการขาดทิภูมิสามัญญาติ ความคิดเห็นหรือตีความพระธรรมวินัยไม่เสมอ กัน ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาแตกแยกเป็น 2 นิกายใหญ่ คือเถรวาทและมหายาน หรือแม้แต่ในนิกายเดียวกันก็ยังแยกเป็นคณะต่าง ๆ ก็ด้วยเหตุผลคือการขาดสีลสารมัญญาติ และทิภูมิสามัญญาติ ในเรื่องการแบ่งแยกเป็นนิกายต่าง ๆ นี้ อาจารย์เสถียร โพธินันทะ ได้กล่าวไว้อย่างน่าฟังว่า

ศาสนาได้มีการเปลี่ยนแปลง ศาสนาตนก็เจริญไม่ได้ ทุกศาสนาถึงจะมีนิกายมากมายสักเท่าไร และถึงแม้จะล่วงกาลผ่านสมัยนานาแล้วก็ดี หน้าตาดั้งเดิมของศาสนา ก็หายใจได้เปลี่ยนแปลงไปได้ไม่ พระพุทธศาสนาของเราเป็นศาสนาที่ยิ่งใหญ่และมีอายุมากศาสนาหนึ่ง มีมนุษยชาตินับถือจำนวนมาก หลายร้อยล้าน บรรดาประเทศบ้านเมืองที่ขึ้นต่อพระธรรมของพระองค์นั้น ต่างก็มีภาษา ธรรมเนียม ความนิยมต่าง ๆ กัน ฉะนั้น เมื่อรัชสมัยของพระพุทธศาสนาส่งทอดไปถึง ก็ย่อมที่จะต้องสัมผัสถูก

วัฒนธรรมเหล่านี้ และแล้วก็ต้องผสมกลมกลืนกันได้ ก็สามารถเปร่งรัศมีรัสรเรื่อง เพราะฉะนั้น นิเกย เป็นอันมากจึงได้ถูกเอกสารเขียน (เสถียร โพธินันทน, 2519 : 1 - 2)

การแบ่งแยกเป็นนิเกยต่าง ๆ ถ้าแต่ละฝ่ายแต่ละนิเกยจะนำมาเป็นเหตุเปรียบเทียบกันและกัน เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนแห่งคณะของตนให้หมดไป ตั้งใจค้นคว้าศึกษาหาความรู้และเข้มงวดการขับประวัติศาสตร์ในฝ่ายของตน ให้มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้อย่างจริงจัง พร้อมทั้งช่วยกันสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่พระศาสนาและประเทศชาติโดยส่วนรวมให้มากที่สุด การแบ่งแยกกันออกเป็นนิเกยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกี่นิเกยก็ตาม น่าจะถือว่าเป็นสิ่งที่ดีมากกว่าเสีย

แต่ตรงกันข้าม ถ้าแต่ละฝ่ายที่ดำเนินการแยกนิเกยด้วยมือกุศลจิตบางประการซ่อนเร้นในใจพยายามประพฤติดีปฏิบัติชอบเพียงเพื่อนำมาเป็นเหตุเชิดชูยกย่องฝ่ายของตนว่า เป็นพระดีปฏิบัติชอบและดูหมิ่นเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งว่าเลวทรามต่ำช้า การแบ่งแยกเป็นนิเกยต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในลักษณะนี้ น่าจะเป็นสิ่งเสียหายมากกว่าดีงาม

ดังนั้นการปกคล้องคณะสงฆ์ไทย นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นต้นมา บางยุคบางสมัยก็มีทั้งส่วนที่เป็นจุดแข็ง ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกของคณะสงฆ์ว่าได้สร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นอเนกประการโดยลำดับมา บางยุคบางสมัยก็มีจุดอ่อนที่สะท้อนให้เห็นว่า ทางฝ่ายอาณาจักรต้องเข้ามาช่วยประคับประคองแก้ไขให้ เพื่อให้สถาบันของคณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่เคียงคู่กับสังคมไทยต่อไป

หลักแนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งพระพุทธศาสนา

หลักในการบริหารเชิงพุทธ

สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าทรงใช้พุทธวิธีในการบริหารคณะสงฆ์ มาตั้งแต่ในอดีตสมัยพุทธกาล กล่าวคือตั้งแต่มีศาสนาใหม่ในพระพุทธศาสนา หลังจากที่ทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรก แก่พระปัญจวัคคี ณ ป่าอสิตปตวนคุกทายวัน กรุงพาราณสี ทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้นแนวคิดการบริหารนี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก (พระธรรมโกศลารย์ (ประยูร รุ่มมิจิต โต, 2549 : 4 – 21), ดังนี้

1. หลักพุทธวิธีในการวางแผน เมื่อท่านอัญญาโภณทัญญู หนึ่งในปัญจวัคคีได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ขอบเขตเป็นวิชชารูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประทานการอุปสมบทด้วยพระพุทธธรรมว่า “เรอจะเป็นวิชชามาเกิด ธรรมอันเรากล่าวแล้ว เรอจะประพฤติพระธรรมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุขโดยขอบเดิม” (ว.ม, (ไทย) 4/18/25.) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเมีเป้าหมายเดียวกัน คือมุ่งปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์

2. หลักพุทธวิธีในการจัดองค์กร ในอดีตเมื่อมีผู้ออกจากเรื่องเข้ามาของบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จะมีการกำหนดให้เป็นสงฆ์สมอเหมือนกันหมด ไม่อนุญาตให้นำชาติธรรมะ หรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศชายเข้ามาในองค์กรสงฆ์ นอกจากนั้น พระองค์ทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรพชิตและคุหสัตต์เป็นเขตทัศน์ในด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสปะ ขามัญด้านธุงค์ พระปุณณมันตานีบุตร เป็นผู้ช่วยด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปภาจารา เป็นผู้ช่วยด้านวินัย การแต่งตั้งผู้ช่วยการต่าง ๆ นี้ถือว่าเป็นการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

3. หลักพุทธวิธีในการบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่มีการรับผู้เข้ามา อุปสมบท ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะกรรมการสงฆ์ที่พระองค์ทรงมอบหมายความเป็นใหญ่ให้นักคนเข้ามา อุปสมบท ต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะกรรมการสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถ ที่ประกอบพิธี อุปสมบท และเมื่อบวชแล้ว พระบวชใหม่ต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและศึกษาเล่าเรียนจาก พระอุปัชฌาย์ โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพระราศร 5 จึงเรียกว่าโนสัยมุตตกะ คือ ผู้พ้นจากการพึงพาพระอุปัชฌาย์

4. หลักพุทธวิธีในการอำนวยการ การดำเนินงานในพระพุทธศาสนา ต้องอาศัยภาวะ ผู้นำเป็นสำคัญ พระองค์ได้ทรงใช้หลักการสื่อสารเพื่อการบริหาร โดยการอธิบายขั้นตอนในการ ดำเนินงานอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง (สันทัสนาน) จุ่งใจ (สมานปนา) หมายถึง เมื่อเข้าใจและเห็นชอบกับ วิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาแล้วจึงจุ่งใจ จากนั้น แกล้วกล้า (สมุตเตชนา) หมายถึง ปลุกใจให้เกิด ความ เชื่อมั่นใจในตนเองและกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย และสุดท้ายคือร่าเริง (สัมปหัสนาน) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยานมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขใน การทำงาน

5. หลักพุทธวิธีในการดูแล การกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ “ภิกขุทั้งหลาย นา�สุธรรมรย่อเมื่อชั้นสำคัญนี้ฝังใจนักทันที ไม่ยอมให้หลอยอยู่นานฉันได้ใน ธรรมวินัยก็ฉันนั้น สงฆ์ย่อมไม่อยู่ร่วมด้วยภิกขุผู้ที่ล้มใจบาป มีความประพฤติไม่สะอาดมีการกระทำที่ ปกปิด ไม่ใช่สมณะ สงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้วย่ออุ้มขับไล่ภิกขุนั้นออกเสียจากหมู่ ภิกขุชั้นนี้แม้จะน้อย ท่ามกลางสงฆ์ ถึงอย่างนั้นเรอได้เชื่อว่า ห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ห่างไกลจากเรอเช่นกัน” (ว.จ. ๔๘/7/385/282 – 283)

จากแนวคิดในการบริหารกิจกรรมคณะกรรมการสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น ยังสามารถนำมาใช้ได้เป็น อย่างดีที่ทฤษฎีการบริหารยุคปัจจุบันนี้ยังคงใช้แนวทางตามหลักการบริหารสมัยพุทธกาลคือเรื่อง วางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ ส่วนที่จะแตกต่างกันก็คือการบริหารในยุค ปัจจุบันเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม หรือเศรษฐกิจในรูปของเงินตรา การบริหารในยุคนี้จะมีเรื่อง งบประมาณเพิ่มขึ้นมาเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งในสมัยพุทธกาลงบประมาณ จะขึ้นอยู่กับความศรัทธาของ มหาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนามากกว่า

พัฒนาการสังคมร่วมสมัยในบริบทพระพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ปัจจัยความเป็นมาและพัฒนาการสังคมร่วมสมัยในบริบทพระพุทธศาสนา ในประเทศอินเดีย ร่วมทั้งประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาและในประเทศไทยที่ส่งเสริมความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พบว่า การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนมาถึงปัจจุบัน มีเหตุและปัจจัยหลายประการ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึง สามารถสรุปได้เป็นประดิ่น ดังนี้

1. เกิดจากพระธรรมคำสอนที่อื้อประโภชน์ต่อสังคม

นับตั้งแต่กาลเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้อิริยสัจ 4 พระองค์เริ่มประกาศพระพุทธศาสนาไปสู่ แคว้นน้อยแคว้นใหญ่ต่อตระระยะเวลา 45 พระชา พุทธบริษัทรับพระธรรมของพระพุทธองค์และร่วมกัน

เผยแพร่ออกไปอย่างกว้างไกล จากจุดนี้แสดงให้เห็นว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นประโยชน์จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงเน้นเป็นอย่างมาก มีพระอริยสัจจ์จำนวนมากที่มีถูกต้องและใช้ถูกต้องเป็นเครื่องมือจันเริ่มทำให้คนทั้งหลายหันมาให้ความสำคัญที่ถูกต้อง พระพุทธองค์จึงตรัสเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่สุด แต่ทรงเน้นไปที่อนุสานีปภูมิหาริย์ หมายถึง การสร้างความอศจรรย์ให้เห็นประจักษ์แก่ตนเองตามองค์คุณแห่งพระธรรมที่ว่า “เอหิปสสิกธรรม โอบนิยมธรรม และปัจจัตตั้ง เวทิตพธรรม” กล่าวคือ เป็นธรรมที่ตนเองเมื่อนำมาปฏิบัติ พิจารณาเข้ามาภายในตน ย่อมเห็นแจ้งประจักษ์ถึงความเปลี่ยนแปลงภายในตนด้วยตนเอง บุคคลตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้แก่ อุบาลีอุบาสก สาวกอุบาสกของนิคิรนถ์ นาภูบุตร ได้มາฟังว่า พระสมณโคดมเป็นคนมีมายา ย่อมรู้มายาเป็นเครื่องกลับใจสาวกของพวกลัญญาเดียรถี ให้มาเป็นพวกรของตน หลังจากที่ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว อุบาลีอุบาสกหันมานับถือพระพุทธศาสนา ยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ขณะนั้นพระพุทธองค์ตรัสเตือนว่า “ดูกรคุณบดี ท่านจะได้รับความเสียก่อนแล้วจึงทำ การที่มีนุษย์ผู้มีชื่อเสียงเช่นท่านได้รับความเสียก่อนแล้วจึงทำเป็นความดี” (ม.ม.13/66/63) หมายความว่า ต้องคิดให้ดีว่าตนกำลังถูกมนต์อันใดจันหลงลึมสติกระทำไปหรือเปล่า และเพื่อไม่ให้เกิดความครหาได้ว่า อุบาลีเป็นคนใจโลเลพบริครกป่าวรณาตนเป็นศิษย์

จะเห็นได้ว่า คำที่สรุปหลังจากได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าในพระสูตรโดยมากมักมีคำว่า พระภาคิตของพระพุทธเจ้าชัดเจน ไฟเรายิ่งนัก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่ค่าว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มีด้วยตั้งใจว่า คนมีตัดสินใจเห็นรูปได้ ในส่วนของผู้ที่ฟังเงย เกิดพลังบางอย่างเกิดขึ้นภายในที่เรียกว่า แจ่มแจ้ง สมานาน อาจหาญ ร่าเริง นี้คือความเป็นอัศจรรย์ ของพระธรรมของพระพุทธเจ้า ถ้าเปรียบเหมือนยาวยา เช่น ผู้ใดที่รับประทานครบทามที่พระองค์ตรัสไว้ ย่อมได้รับผลวิเศษเช่นนั้นเหมือนกันหมด และยาที่ไม่มีวันหมดอายุ มีใช่เฉพาะที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ท่านนั้น เป็น อาการธรรม ผู้ใดปฏิบัติเวลาไหนย่อมได้ผลเวลาหนึ่นนี้เป็นเหตุปัจจัยประการแรกของพระพุทธศาสนาที่มีความมั่นคง

2. เกิดจากวิถีพุทธวิถีธรรมหยั่งรากฝังลึกลงในใจคน

พระบัญชีธรรมที่ตรัสแก่พระอริยสัจจ์ชุดแรกให้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ว่า “ภิกขุ ทั้งหลาย เรายังไม่ได้รับผลลัพธ์ที่ดีที่สุด จงแสดงธรรมอันดีในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพระธรรมจรรย์อันบริสุทธิ์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ ทั้งหลายพากที่มีกิเลสธุลีในจักขุน้อยกมืออยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมสัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมได้ จักมืออยู่ ภิกขุทั้งหลาย แม้เราเองก็จักไปสู่ต่ำบลลุรุเวลาเสนา尼คเมเพื่อแสดงธรรม” (ว.ม.๔/๓๙/๓๒ บาลี) พระธรรมนี้มีพลังในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้ดำเนินมั่น พุทธบริษัททุกฝ่ายร่วมกันเผยแพร่ โดยมีประจักษ์ผลในตนเองเป็นเครื่องพิสูจน์ กล่าวคือ เมื่อตนเองได้รับผลอันเกิดจากธรรมแล้ว พ้นจากทุกข์ได้จริงแล้ว จึงมุ่งหมายให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ดุจดังเช่นตนด้วย ความเป็นผู้ที่ปฏิบัติจริง ได้รับผลจริง ย่อมเป็นเครื่องสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่ฟังเห็นและปฏิบัติตามได้ง่าย

3. เกิดจากพระราชอำนาจของพระราชาและรัฐ

พระพุทธศาสนาจะเข้มแข็งและเกิดการตั้งค่ายมั่นในดินแดนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งในอินเดียและต่างประเทศ รวมถึงประเทศไทย ก็จะพบว่า บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญทำให้พระพุทธศาสนาประดิษฐ์ในแวดล้อมนั้น ก็คือ พระราชา หรือปัจจุบันก็คือ ภาครัฐ พระราชาเปรียบเหมือนตัวแทนของรัฐทั้งหมด เมื่อพระราชานับถือพระพุทธศาสนา นำพaphael กิรนับถือและปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ประชาชนก็ยอมปฏิบัติตาม รวมถึงการช่วยอุปถัมภ์ค้ำชูให้ผ่านพ้นความยากลำบากอันเป็นอุปสรรคได ๆ ได้จ่าย เพระอาทัยพระราชอำนาจ ดังพระมหากษัตริย์ในอดีตครั้งพุทธกาล และหลังพุทธกาล เช่น พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้า ปเสนทิโกศล พระเจ้าอชาตศัตฐ พระเจ้าอุเทน พระเจ้ากาฬโศก พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้ามิลินท พระเจ้านิษกมหาราช พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระเจ้าติโลกราช พระนางจามเทวี พระราชาในสมัยอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 9 และ รัชกาลปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

4. เกิดจากการมีวินัยบัญญัติและการปฏิบัติตามพระปาริโมกข์

ในประเดิมนี้ยังหมายรวมถึงการสร้างความเข้มแข็งด้วยมั่นคงของพระพุทธศาสนาตามหลักแห่งความมั่นคงดังที่พระพุทธเจ้าพระองค์อื่น ๆ ที่ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงยาวนานกระทำไว้ ได้แก่ พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่า อกุสันธะ โภนาคมนะ และกัสสape ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้โดยสรุปว่า การที่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ยาวนาน ก็เพราะพระพุทธเจ้าเหล่านั้นมีได้ทรงห้อพระหฤทัยเพื่อจะทรงแสดงธรรมโดยพิสิตรแก่สาวกทั้งหลาย อนึ่ง สุตตตะเบียงะ เวยยะ กรณะ คากา อุทาน อติวุตตตะ ชาดก อพภูตธรรม เวทลัล ของพระผู้มีพระภาคทั้ง 3 พระองค์นั้นมีมาก สิกขบทกิจทรงบัญญัติ ปาริโมกข์กิจทรงแสดงแก่สาวก เพราะอันตรรานแห่งพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเหล่านั้น เพราะอันตรรานแห่งสาวกผู้ตั้งรัฐธรรมพระพุทธเจ้าเหล่านั้น สาวกซึ่งหลังที่ต่างชื่อกัน ต่างโคตอกัน ต่างชาติกัน ออกบวชจากตรรกะลต่างกัน จึงดำรงพระศาสนาไว้ได้ตลอดระยะเวลาอันนาน (ว.ม.1/20/12 ไทย) แสดงให้เห็นว่า ข้อวัตรปฏิบัติที่เรียกว่า ปาริโมกข์ หรือพระวินัยนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็ง

5. เกิดจากการแก้ปัญหาทันท่วงทีไม่ทอดทิ้งธุระ

ในประเดิมนี้ เป็นปกติขององค์กรที่ผ่านกาลเวลาจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่ง ย่อมเกิดปัญหาขึ้น ไม่เว้นแม้แต่ในครั้งพุทธกาล แต่ประเดิมสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญใด ๆ เกิดขึ้น แม้แต่เพียงเล็กน้อย พุทธบริษัทไม่ทอดทิ้งธุระ ช่วยกันดูแลมิให้เรื่องอุกคามใหญ่โตจนกลายเป็นเรื่องแก้ไขยาก พิจารณาจากเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระชนม์อยู่ พระองค์เป็นผู้แก้ไขปัญหาเหล่านั้นทันที หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสape ผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในสังคมไทย ทรงให้คำสอนแก่ชาวจีวยังคงพระวิริยรูปหนึ่ง หรืออาจมีหล่ายรูปที่มีลักษณะเช่นเดียวกันคือ เห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้บัญญัติสิกขบทามกทำให้อยู่ลำบาก การที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนั้นก็ได้แล้ว เพียงเท่านี้พระมหากัสสape ก็นำเข้าสู่สังฆพิจารณาทางป้องกันความคิดเห็นนี้ ในการสังคายนาครั้งที่ 2 ก็เช่นกัน พระสังฆประพุทธิพิธวินัย พระอริยสังฆ ก็นำเข้ามาพิจารณาตัดสินให้เกิดความชัดเจน มาในครั้งสังคายนาครั้งที่ 3 ครั้งนี้รุนแรงมาก พระสังฆ ถึงกับไม่ทำสังฆกรรมร่วมกัน 7 ปี ก็ได้พระเจ้าอโศกมหาราชตราเป็นพระราชาองค์รวมให้คณะสังฆ์แต่ก

กัน มาในครั้งพระเจ้านิษก เมื่อครั้งสังคายนาครั้งที่ 4 มีความเห็นต่างต่อคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ หลากหลาย พระองค์จึงให้มีการประชุมสงฆ์สังคายนาบันทึกคำสอนไว้เป็นหลักฐาน ในกาลหลัง ๆ ก็เป็น เช่นนี้ แม้แต่ในประเทศไทย เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่จะทำให้เกิดปัญหา พระมหากษัตริย์ก็จะเข้ามา ช่วยดูแลทำให้เกิดความสงบลงได้ เรียกได้ว่า มีความไวต่อเหตุการณ์และร่วมกันคิดและแก้ไขระหว่าง ฝ่ายสงฆ์และรัชต์ การทำเช่นนี้เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่นคงยานาน

6. เกิดจากภัยคุกคามของประเทศฯ

ในประเด็นนี้หมายເອພຣະຣາບບັນຍຸຕືຄະນະສົງເຮີມຈາກລັບແຮກຄື່ອ ຮ.ສ. 121 ຈົນມາຄື່ອງ ລັບປັບ 2505 ແກ້ໄຂເພີ່ມເຕີມ ພ.ສ. 2560 ມີທັງໝາດ 46 ມາຕຣາ ນັບເປັນກູງເກີນທິກາໄຫຍ້ດີເລືອກແນວທາງປົກປັດໃນການປົກຄອງສົງໃນປະເທດໄທ ໃຫ້ມີຄວາມມັນຄົງ ພຣະສົງເຫັນປົກປັດຕາມກູງໝາຍ ແລະ ຮັບຮັກທີ່ຕົກແລບັງຄັບໃຫ້ກູງໝາຍ ຂ້ອທີ່ສຳຄັນກີ່ຄື່ອງ ໂຄງສ້າງການໃຫ້ອຳນາຈນ້າທີ່ທຳໃຫ້ເກີດຄວາມໜັດເຈນໃນການປົກປັດ ກລ່າວຄື່ອງ ໃນສ່ວນຄວາມເປັນພຣະພຸທສາສະກົງມີພຣະປາຕິໂນກໍ່ເປັນກົບປົກປັດຕ່ອກັນແລກວ່າຮັກທີ່ສ່ວນໃດໆ ສ່ວນໃດໆການປົກຄອງທີ່ອີງກັບຮັກ ກີ່ມີຂໍ້ອຳນາຈນໃນພຣະຣາບບັນຍຸຕືຄະນະເປັນກົບປົກປັດ

นอกจากนั้นยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไปจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2545 ในความผิดเกี่ยวกับศาสนา มีว่า มาตรา 206 ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ แก้วัตถุหรือสถานที่อันเป็นที่เครื่องในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวังโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปีหรือปรับตั้งแต่สองพันบาท ถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับมาตรา 207 ผู้ใดก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนาิกชน เวลาประชุมกัน นิ้มสการหรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับมาตรา 208 ผู้ใดแต่งกายหรือใช้ เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่น เชื่อว่า ตนเป็นบุคคลเช่นว่านั้น ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างนี้เป็นต้น ก็เป็นข้อบังคับมิให้ใครได้ใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความเสียหาย หากทำต้องมีความผิดและถูกลงโทษ การอาศัยกฎหมายนี้ปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยเป็นนิติรัฐ การจะกระทำอันใด ไม่กระทำอันใดต้องอาศัยกฎหมายเป็นตัวระบุบ่ง บอกถึงอำนาจหน้าที่ เช่น กฎหมายตราสัมมาคมให้อำนิจหน้าที่พระสงฆ์บริหารจัดการ 6 ด้าน ได้แก่ ด้าน การปกครอง ด้านการศาสนาศึกษา ด้านการเผยแพร่ ด้านการศึกษาสังเคราะห์ ด้านการสาธารณูปโภค และด้านการสาธารณสุข เคราะห์ พันธกิจทั้ง 6 ด้าน เป็นกรอบภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ไทยต้องปฏิบัติ ดังนั้น กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงอย่างยิ่งในปัจจุบัน

7. เกิดจากการทำหน้าที่ 4 ด้านอย่างเข้มแข็งของพหุบุริษท์

ภาระหน้าที่นี้ถือความจากพุทธปณิธานเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้ารับคำอราธนาของมารที่มาขอให้พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ในครั้งนั้นพระพุทธเจ้าตรัสว่า “เราก็ยังไม่ปรินิพพาน ตราบเท่าที่ภิกขุสาวก...ภิกษุณีสาวก...อุบาสกสาวก...อุบาสิกาสาวกของเราก็ยังไม่ฉลาด ยังไม่ได้รับแนะนำอย่างดี ไม่เป็นพหุสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ตนแล้วยังบอก แสดง บัญญติ แต่ตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้จำกัด จำกัดของรุกมีปฏิหาริย์

ขึ้นซึ่งปรับปรุงที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยสหธรรมไม่ได้..." (ที่.ม.10/176/124-125 ไทย) สรุปอภิมาได้ 4 ประเด็นคือ 1) พุทธบริษัทต้องศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีและเข้าใจเจ้มแจ้ง 2) พุทธบริษัทต้องสามารถปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ และได้ผลตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ 3) พุทธบริษัทต้องสามารถเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายแพร่เป็นทั่วโลกทั้งหลายได้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติตาม และ 4) พุทธบริษัทต้องสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ ที่จะทำให้เกิดปัญหากับพระพุทธศาสนาทั้งในแง่ของศาสนาิกชนอื่น หรือในแง่ของพุทธศาสนาิกชนด้วยกันเองสร้างขึ้น เมื่อพิจารณาพุทธปณิธานทั้ง 4 ประการนี้ก็เห็นความสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้เจริญกวางไกลออกไป สิ่งสำคัญต้องเริ่มที่การศึกษา เพราะการศึกษาเรียนรู้นั้นเป็นแนวทางปรับทัศนคติความเห็น ความเชื่อให้ถูกต้องได้ ประการสำคัญก็คือ เนื้อหาในการศึกษาต้องนำไปสู่ชีวิตจริง ต้องสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตในสังคม มิใช่การศึกษาที่แยกແยก เพราะเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนานั้นมีไว้สำหรับแก่ทุกข์ ไม่ว่าใครก็ตามที่มีทุกข์อยู่ต้องได้รับการศึกษาวิธีแก่ทุกข์นั้น และพ้นจากทุกข์ได้ ไม่ว่าจะพ้นในระดับไหนก็ตาม การจัดหลักสูตรการศึกษาต้องมุ่งไปให้ตรงเป้าหมาย เจตนาرمณ์ของพระพุทธศาสนา ดังนั้น การทำหน้าที่ของชาวพุทธให้เต็มกำลังความสามารถของทุกฝ่าย ย่อมนำมาซึ่งความมั่นคงเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา

จากประเด็นสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน สามารถมองเป็นกระบวนการได้ ดังนี้ คือ มีระบบพัฒนาศาสนาให้มีคุณภาพ มีแนวทาง หลักสูตรที่ตรงต่อพระพุทธศาสนา สร้างภูมิคติการที่ดีเจน เน้นการสร้างความร่วมมือทั้งรัฐและราษฎร เฝ้าระวังมิประมาทต่อภัยภัยในและภัยภัยนอก การแสดงออกสื่อถึงอารยชนและเมื่อสร้างกระบวนการนี้ขึ้นพระพุทธศาสนาจะเข้มแข็งมั่นคง

สรุปภาพรวมจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา ในสังคมร่วมสมัย โดยการศึกษาบริบทของพระพุทธศาสนาที่มีความเชื่อมั่นในคำสอนและได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติก่อให้เกิดความเข้มแข็งในด้านต่อไปนี้ ได้ผ่านสถานการณ์ทั้งที่นำไปสู่ความเจริญและนำไปสู่ความเสื่อม ด้วย เมื่อสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด แบ่งปัจจัยแห่งความเข้มแข็งและความมั่นคง ของพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. พระศาสนาในครั้งพุทธกาลได้รับพุทธบารมีและพระอิริยาบถเป็นสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้น รวมถึงอุบัติและอุบสิกากิมความเชื่อมั่นในคำสอนและได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติก่อให้เกิดความเข้มแข็งในด้านต่อไปนี้ ได้ผ่านสถานการณ์ทั้งที่นำไปสู่ความเจริญและนำไปสู่ความเสื่อม ด้วย เมื่อสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด แบ่งปัจจัยแห่งความเข้มแข็งและความมั่นคง ของพระพุทธศาสนา ดังนี้

2. ความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลตอนต้น พระอิริยสิริทำหน้าที่รักษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เมื่อมีปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่ความไม่มั่นคงต่อพระพุทธศาสนา ก็ดำเนินการประชุมจัดการอย่างทันท่วงที สังเกตจากการทำสังคายนาครั้งที่ 1-3 ล้วนมาจากการพัฒนาคำสอนและแนวทางปฏิบัติให้เกิด เป็นเอกภาพทั้งสิ้น พระอิริยสิริมีประสิทธิภาพและสมรรถภาพในการเผยแพร่พระพุทธศาสนามาก ทำให้พระพุทธศาสนาขยายไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของอินเดียในขณะนั้น

3. พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลตอนกลาง พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ได้ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา มีการสอนค้ำสอนในพระพุทธศาสนา กับหลักปรัชญาอื่น ๆ มากรีบีน ทำให้พระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็นปรัชญามากขึ้นทำให้นักประชุมในยุคหนึ่งสนใจพระพุทธศาสนา รวมทั้งได้มีแนวปฏิบัติตนเองเป็น 2 แนวทางใหญ่ คือ แนวปฏิบัติตามอวิယบุคคลและแนวการปฏิบัติแบบพระโพธิสัตว์ คำสอนทั้ง 2 แนวนี้ได้รับการเผยแพร่ไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ อย่างกว้างไกล

4. พระพุทธศาสนาพัฒนาเข้ามาสู่ความมั่นคงบนฐานทางการศึกษาเต็มรูปแบบ เรียกว่ามหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา เพราะมีการนำสรรพวิชาเข้ามาบรรจุไว้ในสถาบัน ทำให้เป็นแหล่งศึกษาทางความรู้ของนักประชัญญาชั้นต้นทั้งหลาย โดยมี พระนักประชัญญาสงฆ์เป็นผู้ให้ความรู้ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาทั้ง 7 แห่งกระจายไปทั่ว ได้แก่ มหาวิทยาลัยนาลันดา วลาดี วิกรมศิลา โอลันตบุรี ชัคททล โสมบุรี และตากศิลา ทำให้มีพระนักศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาศึกษามากและนำพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่ในดินแดนอันกว้างไกล

5. พระพุทธศาสนาเข้มแข็งและมั่นคงอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย) ตอนต้น เกิดจากพุทธบริษัททั้ง 4 ร่วมกันคิดและร่วมกันรับผิดชอบ สร้างความมั่นคงในพระพุทธศาสนาตามอาณาจักรย่อย ๆ ของตน โดยมีพระราชาเป็นผู้นำ ลักษณะพระพุทธศาสนาถูกถ่ายเป็นลักษณะของวัฒนธรรมของคนไทยเป็นโดยปริยาย พระพุทธศาสนาเข้าไปสู่วิชชชาบัน ไม่มีความเปลกแยก

6. พระพุทธศาสนาเข้มแข็งและมั่นคงอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย) ตอนกลาง ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอาศัยการสร้างจุดศรัทธาขึ้น คือ พุทธศิลป์ต่าง ๆ ทำให้พระพุทธศาสนา มีการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในแต่ละอาณาจักรที่เจริญขึ้นในขณะนั้น วัดภายในเป็นสถานศึกษาสรรพวิชาให้กับเยาวชนผู้ต้องการมีความรู้ กล่าวได้ว่า ความรู้ต่าง ๆ มีอยู่ในพระพุทธศาสนา

7. ความเข้มแข็งและมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย นับแต่อานาจักรไทยเริ่มต้น เมื่อกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พระพุทธศาสนา ก็เจริญควบคู่กับอาณาจักร โดยมีพระราชาทรงยกษัตริย์เป็นผู้ยกพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ มีความเจริญควบคู่ไปกับบ้านเมือง กล่าวได้ว่า บ้านเมืองเจริญพระพุทธศาสนาเจริญ พระพุทธศาสนาเจริญ เพราะบ้านเมืองเจริญ สืบเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในสมัยอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึง กรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ได้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนามาโดยตลอด และได้อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ ดำรงตนเป็นคนดี เป็นการช่วยเหลือการปกครองทางอ้อม จนกระทั่งพระพุทธศาสนา มีกิจกรรมในการบริหารจัดการพระสงฆ์โดยเฉพาะ ก็เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะสงฆ์ เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการบ้านเมือง นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมให้ผู้โดยล่วง滥เมิดพระพุทธศาสนาในลักษณะได้ลักษณะหนึ่งด้วย

ดังนั้นจึงสรุปโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า ประวัติการณ์บริบทพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็ง อยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและใช้เป็นแนวทางการมองดูย้อนหลังและใช้เป็นปัจจัยต่อการสร้างความมั่นคง พระพุทธศาสนาต่อไป จึงถือเป็นภาระของพุทธบริษัทจำต้องปฏิบัติตน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นศรัทธาที่ดีและช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมองค์กรของพระพุทธศาสนาทุก ๆ ด้านพร้อมกันนั้นได้ขับเคลื่อน

ແຜ່ນດີນແທ່ງຮັບສົມມັກພັດນາຈີຕົວລູງຄູານດ້ວຍກາຣເປັນຈິຕອາສາ ຈິຕແທ່ງໂພຣີດ້ວຍກາຣຕື່ນຮູ້ອັນຈະເລື່ອຕ່ອງກາຣເປັນແຜ່ນດີນຮຽມແລະແຜ່ນດີນທອງໃນສັງຄົມຮ່ວມສົມມັກ

เอกสารอ้างอิง

กนก แสนประเสริฐ. (2549). ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

กรรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____ (2521). ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหากรุณาฯ วิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.

_____ (2527). ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____ (2534). วิชาการพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมการศาสนา.

_____ (2535). วินัยบัญญัตินักธรรมชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมการศาสนา.

_____ (2538). คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.

_____ (2539). หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: เอพีกราฟิคดีไซน์.

_____ (2540). คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____ (2542). ความหมายของวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมการศาสนา.

_____ (2542). คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับบัญชี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____ (2542). หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ ๑๘๘๘๘. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

กรรมการศาสนา. (2525). ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมการศาสนา.

_____ (2540). คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____ (2554). ความรู้ศาสนาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จ. (2514). ประชุมนิพนธ์เกี่ยวกับต้นน้ำทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สภากาชาดไทย.

พระธรรมโกศลจารย์ (ประยูร ร่มมจิตรโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปีฎก (ป.อ. ปยุตติ). (2539). จาริกบัญญ-จาริกธรรม. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.

_____ (2540). พระพุทธศาสนาในอาเซีย. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภा.

- _____ (2540). พระพุทธศาสนาในอาเซีย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภा.
- _____ (2543). พจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับพระมหาลังก์พ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____ (2544). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สาย จำกัด.
- _____ (2545). กัยในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____ (2537). ธรรมนูญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____ (2543). รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมวราภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี). (2546). การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในธรรม บริทัค 46. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เจ้าอยู่หัว. (2461). “เครื่องหมายแห่งไตรรงค์” ในหนังสือคุลลิตเลม่า ฉบับ พิเศษ. (ม.ป.ท.)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____ (2539). พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.